

PORADŇA PRE OBČIANSKE A ĽUDSKÉ PRÁVA

CENTER FOR CIVIL AND HUMAN RIGHTS
KRIVÁ 23, 040 01 KOŠICE, SLOVENSKO

› mobil: +421 908 69 55 31, +421 949 338 396
› www.poradna-prava.sk › poradna@poradna-prava.sk
› IČO: 37 86 72 70 › IBAN: SK98 5200 0000 0000 0551 9629

JUDr. Zuzana Dolinková
Ministerka zdravotníctva SR
Limbová 2
P.O. BOX 52
837 52 Bratislava 37

Ev. č.: 24 /2024

V Košiciach, 16.2.2024

Vec: Výzva na prijatie účinných opatrení na odstránenie a prevenciu viacnásobnej diskriminácie rómskych žien v oblasti zdravotnej starostlivosti o reprodukčné zdravie

Vážená pani ministerka,

obraciame sa na Vás v mene Poradne pre občianske a ľudské práva – mimovládnej organizácie, ktorá sa zameriava na ochranu ľudských práv rómskej menšiny na Slovensku. V rámci našej činnosti venujeme okrem iného dlhodobú pozornosť problematike viacnásobnej a prierezovej diskriminácie rómskych žien v oblasti starostlivosti o reprodukčné zdravie. Prípady v tejto oblasti monitorujeme a vo vybraných prípadoch, s ohľadom na ich širší strategický význam, vedíme strategické súdne konania. Zároveň presadzujeme systémové opatrenia na potieranie prejavov diskriminácie v tejto oblasti.

V roku 2017 naša mimovládna organizácia v spolupráci s medzinárodnou mimovládnu organizáciou Centrum pre reprodukčné práva výskumne zdokumentovala širokú škálu porušovania ľudských práv, ktoré rómske ženy zažívajú v oblasti starostlivosti o reprodukčné zdravie na Slovensku. Tieto porušovania zahŕňali praktiky a.) segregácie na pôrodnických oddeleniach nemocníc b.) rasové obťažovanie a ponižovanie, c.) zanedbávanie, fyzické obmedzovanie a zneužívanie počas pôrodu, d.) a nedostatky súvisiace s informovaným súhlasom a rozhodovaním v súvislosti s lekárskou starostlivosťou.¹ V roku 2021 potvrdili diskriminačné zaobchádzanie s rómskymi ženami v oblasti starostlivosti o reprodukčné zdravie aj výskumné zistenia vtedajšej Verejnej ochrankyne práv.²

Publikované zistenia upriamili pozornosť zodpovedných štátnych inštitúcií vrátane Ministerstva zdravotníctva SR na uvedené nedostatky. Neviedli však k tomu, aby zodpovedné inštitúcie účinne zasiahli. Popísané prejavy zlého zaobchádzania s rómskymi ženami a ich segregáciu na pôrodnických oddeleniach nemocníc v rámci nášho monitoringu v Prešovskom a Košickom kraji aj v súčasnosti naďalej dokumentujeme.

¹ Poradňa pre občianske a ľudské práva a Centrum pre reprodukčné práva (2017). Vakeras Zorales – Hovoríme Nahlas: Skúsenosti rómskych žien so zdravotnou starostlivosťou o reprodukčné zdravie. Dostupné na: <https://rb.gy/uag9wy>

² Verejná ochrankyňa práv (2021). Hovoríme otvorene o pôrodoch: Ľudskoprávny prístup pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti pri pôrodoch, s. 64 - 69. Dostupné na: <https://rb.gy/ipexac>

Dokumentované prejavy diskriminácie rómskych žien v oblasti starostlivosti o reprodukčné zdravie na Slovensku v ostatnom období so znepokojením reflektovali aj viaceré výbory OSN, ktoré dohliadajú na implementáciu záväzných medzinárodných zmlúv o ľudských právach. Vo svojich záverečných zisteniach vo všeobecnosti vyzvali slovenskú vládu, aby - v súlade so svojimi medzinárodnými právnymi záväzkami – zabezpečila rómskym ženám rovné zaobchádzanie v oblasti reprodukčnej zdravotnej starostlivosti. Špecificky pritom poukazujú na prejavy segregácie rómskych žien na pôrodných oddeleniach a potrebu jej eliminácie.³

Segregácia rómskych žien v samostatných tzv. „rómskych“ izbách je podľa našich zistení z monitoringu naďalej bežne prítomná na pôrodných oddeleniach mnohých nemocníc na východnom Slovensku. V dôsledku dlhodobého neprijímania účinných opatrení, ktoré by viedli k odstráneniu tejto diskriminačnej praxe sme v roku 2013 v mene našej mimovládnej organizácie podali na Okresný súd Bratislava III tzv. verejnú žalobu na základe antidiskriminačného zákona proti Fakultnej nemocnici J.A. Reimana Prešov a Slovenskej republike v zastúpení Ministerstvom zdravotníctva SR. V súdom konaní sme namietali, že ministerstvo, neprijalo preventívne opatrenia, ktoré by segregáciu rómskych žien v príslušnej nemocnici odstránili a predchádzali jej. Okresný súd Bratislava III našu žalobu v roku 2022 zamietol a voči jeho rozhodnutiu sme podali odvolanie, poukazujúc na jeho nezákonnosť.⁴ Súdne konanie v súčasnosti prebieha na odvolacom Krajskom súde v Bratislave.

Je nevyhnutné zdôrazniť, že žalovaná nemocnica prax umiestňovania rómskych žien v súdom konaní nepopierala a jej prítomnosť je zrejmá. V tomto kontexte považujeme za alarmujúce, že ministerstvo zdravotníctva v uvedenom, viac než 10 rokov trvajúcom, súdom spore predkladá argumenty, ktorými odmieta svoju zodpovednosť za prijímanie opatrení na odstránenie a prevenciu existujúcej segregácie rómskych žien v oblasti zdravotnej starostlivosti. Táto prax pritom podľa medzinárodného práva predstavuje vážnu formu rasovej diskriminácie. Je rovnako v rozpore s domácou antidiskriminačnou legislatívou, čo svojim odborným stanoviskom, ktoré sme predložili v súdom konaní – potvrdilo aj Slovenské národné stredisko pre ľudské práva, ako národný antidiskriminačný organ.

Na základe uvedených skutočností Vás vyzývame k tomu, aby ste zo svoje pozície bezodkladne prijali:

- Opatrenia, ktoré odstránia segregáciu rómskych žien vo Fakultnej nemocnici J.A. Reimana Prešov a budú jej účinne predchádzať. Prijatie týchto opatrení následne povedie urovneniu prebiehajúceho súdneho sporu a stiahnutiu nami podanej žaloby v tejto veci zo strany našej mimovládnej organizácie ako žalobcu,
- Opatrenia systémového charakteru, ktoré plošne zabezpečia účinnú kontrolu a odstránenie praxe segregácie rómskych žien na pôrodných oddeleniach nemocníc na Slovensku. V rámci nášho monitoringu dokumentujeme aj rozširujúcu sa prax segregácie rómskych detí na pediatrických oddeleniach nemocníc, ktorú prijaté opatrenia musia rovnako reflektovať,
- Účinné opatrenia na riešenie ďalších popísaných prejavov systémovej a prierezovej diskriminácie v zdravotnej starostlivosti o reprodukčné zdravie, vrátane implementácie a investovania primeraných zdrojov do vhodných programov, aby sa zlepšil prístup rómskych žien ku kvalitným službám zdravotnej starostlivosti o reprodukčné zdravie,

³ Záverečné zistenia Výboru na odstránenie diskriminácie žien (CEDAW) z 31.5.2023, CEDAW/C/SVK/CO/7, ods. 42. Záverečné zistenia Výboru na odstránenie rasovej diskriminácie (CERD) z 16.9.2022, CERD/C/SVK/CO/13, ods. 28 - 29.

⁴ Rozsudok Okresného súdu Bratislava III z 29.7.2022, sp. zn. 14C/288/2013 – 590.

- Účinné programy, postupy a mechanizmy na prešetrovanie, monitorovanie, odstraňovanie, predchádzanie a postihovanie nerešpektujúceho prístupu k rómskym ženám a násilia voči nim v oblasti zdravotnej starostlivosti o reprodukčné zdravie,
- Účinné vzdelávacie programy na zvyšovanie povedomia zdravotníckeho personálu poskytujúceho zdravotnú starostlivosť o reprodukčné zdravie, ktorých zámerom bude bojovať proti stereotypom a predsudkom, ktoré podporujú diskriminačné zaobchádzanie s rómskymi pacientkami, a odstraňovať ich.
- Účinnú implementáciu právnych predpisov týkajúcich sa informovaného súhlasu v kontexte zdravotnej starostlivosti o reprodukčné zdravie, prostredníctvom a./ uskutočnenia príslušných školení na zvýšenie povedomia poskytovateľov a poskytovateľiek reprodukčnej zdravotnej starostlivosti o dobrej praxi v oblasti postupov pri získavaní informovaného súhlasu a b./ zabezpečenia toho, aby všetok zdravotnícky personál poskytujúci služby v oblasti zdravotnej starostlivosti o reprodukčné zdravie dostal zaškolenie, ako zabezpečiť slobodný, vopred poskytnutý a informovaný súhlas s lekáorskými zákrokmi v oblasti reprodukčného zdravia.

V súvislosti s problematikou ochrany reprodukčných práv rómskych žien zostáva v súčasnosti mimoriadne aktuálnou otázkou zabezpečenia spravodlivosti pre ženy, ktoré boli v období rokov 1966 – 2004 v bývalom Československu a následne na Slovensku protiprávne sterilizované. Vláda SR sa uznesením z novembra 2021 za praktiky sterilizácií v rozpore s právom - ospravedlnila.⁵ V svetle medzinárodného práva však musí byť toto dôležité gesto doplnené aj opatreniami, ktoré zabezpečia poškodeným ženám primerané odškodnenie.

Národná rada SR na svojej aktuálne prebiehajúcej 9. schôdzi rokuje o poslancekom návrhu zákona, ktorého cieľom je zabezpečiť poškodeným ženám jednorazové finančné odškodnenie.⁶ Podľa najaktuálnejších informácií by o tomto návrhu mala Národná rada SR v prvom čítaní hlasovať dňa 27.2.2024. Dovoľujeme si Vás preto vyzvať k tomu, aby ste sa z pozície Ministerky zdravotníctva SR zasadili za to, aby bol predložený návrh zákona s ohľadom na jeho cieľ - schválený. Zároveň sme však presvedčení, že predložený návrh v súčasnom znení musí byť v procese rokovania Národnej rady SR upravený pozmeňujúcim návrhom, ktorý odstráni jeho súčasné nedostatky.⁷ Iba tak sa zabezpečí, že ním vytvorený mechanizmus odškodňovania skutočne prinesie poškodeným ženám účinný prístup k spravodlivosti.

Zároveň si Vás dovoľujeme požiadať o informácie o prijatých opatreniach v nadväznosti na našu výzvu.

S úctou

Štefan Ivanco

Za Poradňu pre občianske a ľudské práva

⁵ Uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 694/2021 k ospravedlneniu vlády Slovenskej republiky za sterilizácie žien v rozpore s právom z dňa 24.11.2021.

⁶ Návrh poslancov Národnej rady Slovenskej republiky Petra POLLÁKA, Lukáša BUŽA, Anežky ŠKOPOVEJ a Viliama TANKÓA na vydanie zákona o jednorazovom finančnom odškodnení osôb sterilizovaných v rozpore s právom a o doplnení zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (tlač 64).

⁷ Uvedené nedostatky sme popísali v našich pripomienky k návrhu zákona o jednorazovom finančnom odškodnení osôb sterilizovaných v rozpore s právom predloženého na jar 2023, ktoré zostávajú relevantné: <https://rb.gy/mgys7h>.

